

DOI: 10.4467/29567610PIB.25.029.22336

dr Witold Jakimko

Wyższa Szkoła Kształcenia Zawodowego

ORCID: 0000-0003-1352-9897

jakimko@yahoo.es

O POTRZEBIE USTAWY O PRZECIWDZIAŁANIU HANDLOWI LUDŹMI, A W TYM PRACY PRZYMUSOWEJ

ON THE NEED FOR A LAW TO COMBAT HUMAN TRAFFICKING, INCLUDING FORCED LABOUR

Streszczenie

Handel ludźmi jest jednym z trzech największych globalnych zjawisk przestępczych dotyczących współczesnych społeczeństw. Zjawisko handlu ludźmi wspólnie z obrotem narkotykami, finansowaniem terroryzmu, w tym praniem brudnych pieniędzy tworzą najtrudniejsze wyzwania dla podmiotów zwalczających te zjawiska i pomagającym ich ofiarom. W Rzeczypospolitej Polskiej jedynie przeciwdziałanie handlowi ludźmi nie doczekało się jeszcze odrębnej ustawy w polskim systemie prawnym. Narzędzia prawne winny nadążać za zmieniającymi się sposobami działania przestępców. W takim kierunku zmierza także prawodawstwo międzynarodowe i europejskie, dlatego tak ważna jest właściwa i skuteczna implementacja zaproponowanych przez nie narzędzi do polskiego systemu prawa. Warto podkreślić, że przyjęcie odrębnej ustawy jest okazją do całościowej i pełnej implementacji zobowiązań międzynarodowych Rzeczypospolitej Polskiej w tym zakresie, ale także szansą na podwyższenie standardów ochrony o ofiar przestępstw, jak i na wspomoczenie podmiotów gospodarczych w zakresie ich obowiązków dotyczących należytej staranności przedsiębiorstw w zakresie zrównoważonego rozwoju. Wreszcie, oprócz ujednolicenia regulacji zjawiska w jednym akcie prawnym, przeniesienie przepisów karnych do ustawy i ich dywersyfikacja pozwoli odpowiednio dostosować narzędzia i środki do celów polityki karnej, umożliwiając prawidłowe uwzględnienie stopienia społecznej szkodliwości poszczególnych czynów, okoliczności obciążających i łagodzących, celów kary w zakresie społecznego oddziaływania, a także zapobiegawczych w stosunku do skazanego, oraz innych celów wyznaczonych dyrektywami wymiaru kary wskazanymi w Kodeksie karnym. Materiał przedstawiony w przedmiotowej pracy nie wyczerpuje tematyki założeń do projektu ustawy o przeciwdziałaniu handlowi ludźmi, niemniej stanowi niezbędne minimum zakresu regulacji zjawiska oraz punkt odniesienia dla dalszych prac nad projektem.

Słowa kluczowe: handel ludźmi, praca przymusowa, odpowiedzialność podmiotów zbiorowych, cudzoziemcy, migracja, sprawozdawczość przedsiębiorstw w zakresie zrównoważonego rozwoju

Abstract

Human trafficking is one of the three largest global criminal phenomena affecting contemporary societies. Together with drug trafficking and terrorist financing, including money laundering, human trafficking poses the most difficult challenges for those combating these phenomena and helping their victims. In the Republic of Poland, only the fight against human trafficking has not yet been addressed by a separate law in the Polish legal system. Legal tools should keep pace with the changing methods of criminals. International and European legislation is also moving in this direction, which is why it is so important to properly and effectively implement the tools it proposes into the Polish legal system. It is worth emphasising that the adoption of a separate law is an opportunity for the comprehensive and full implementation of the Republic of Poland's international obligations in this area, but also a chance to raise the standards of protection for victims of crime and to support economic operators in their due diligence obligations in the field of sustainable development. Finally, in addition to harmonising the regulation of the phenomenon in a single legal act, the transfer of criminal provisions to the act and their diversification will allow the tools and measures to be adapted to the objectives of criminal policy, enabling the correct consideration of the social harmfulness of individual acts, aggravating and mitigating circumstances, the objectives of punishment in terms of social impact, as well as preventive measures in relation to the convicted person, and other objectives set out in the sentencing guidelines indicated in the Criminal Code. The material presented in this paper does not exhaust the subject matter of the draft law on combating human trafficking, but it constitutes the necessary minimum scope of regulation of the phenomenon and a point of reference for further work on the draft.

Key words: human trafficking, force labour, responsibility of collective entities, foreigners, migration, corporate sustainability reporting

Wstęp

Przyjęcie nowej, odrębnej ustawy – *Prawo o przeciwdziałaniu handlowi ludźmi, w tym pracy przymusowej* miałoby na celu kompleksową regulację zagadnień związanych z przeciwdziałaniem handlowi ludźmi, w tym pracy przymusowej, poprzez skonsolidowanie rozproszonych przepisów krajowych, implementację prawa międzynarodowego i europejskiego oraz stworzenie efektywnych mechanizmów prewencji, ścigania i ochrony ofiar. Ustawa taka stanowić mogłaby odpowiedź na rosnącą skalę zjawiska handlu ludźmi, które przybiera nowe

formy, takie jak wykorzystywanie w pracy przymusowej, zwłaszcza w kontekście globalnych łańcuchów dostaw i procesów migracyjnych. Prezentowane treści opierają się na opracowanym przez autora niepublikowanym dokumencie z 11 lutego 2025 r., pt. *Założenia do projektu ustawy o przeciwdziałaniu zjawisku handlowi ludźmi, a w tym pracy przymusowej*¹.

Handel ludźmi, w tym praca przymusowa, stanowi poważne naruszenie praw człowieka i godności ludzkiej. Pomimo istnienia przepisów w *Kodeksie karnym* oraz innych aktach prawnych, obecne regulacje są rozproszone, niespójne i niewystarczająco skuteczne. Nowa ustawa miałaby na celu konsolidację tych przepisów, wprowadzenie odpowiednich mechanizmów prewencji i ochrony ofiar oraz skutecznego ścigania sprawców. Jest to szczególnie ważne w kontekście międzynarodowych zobowiązań Polski oraz wymogów unijnych.

Tytułem wprowadzenia należy wskazać, że uzasadnienie dla powstania takiej ustawy znaleźć można między innymi w następujących aktach prawa europejskiego i międzynarodowego, których Rzeczpospolita Polska pozostaje stroną:

- a) *Dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/36/UE w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi* (Dz. Urz. UE L 101 z 15.04.2011)²,
- b) *Dyrektywie 2024/1712 w sprawie zmiany dyrektywy 2011/36/UE w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar* (zwaną dalej Dyrektywą handlową)³,
- c) *Dyrektywie CSDD-D Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczącej należytej staranności przedsiębiorstw w zakresie zrównoważonego rozwoju (UE) 2024/1760*.
- d) *z dnia 13 czerwca 2024* (zwaną dalej Dyrektywą 3D)⁴,
- e) *Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady 2024/3015 w sprawie zakazu produktów wytwarzanych z wykorzystaniem pracy przymusowej na rynku unijnym i zmiany dyrektywy (UE) 2019/1937* (zwanego dalej Rozporządzeniem PPP)⁵,
- f) *Konwencji Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi, sporządzona w Warszawie dnia 16 maja 2005 r., CETS nr 197* (zwaną dalej Konwencją Warszawską)⁶,
- g) *Protokole z Palermo o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi uzupełniający Konwencję*

1 *Założenia do projektu ustawy o przeciwdziałaniu zjawisku handlowi ludźmi, a w tym pracy przymusowej*, <https://strada.org.pl/wp-content/uploads/2025/02/Fundacja-La-Strada-ZALOZENIA-DO-PROJEKTU-USTAWY-11.02.2025.pdf> (dostęp: 01.08.2025).

2 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:32011L0036> (dostęp: 27.07.2025).

3 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/ALL/?uri=CELEX:32024L1712> (dostęp: 27.07.2025).

4 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/ALL/?uri=CELEX:32024L1760> (dostęp: 27.07.2025).

5 <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/3015/oj> (dostęp: 27.07.2025).

6 Dz. U. 2009 r., nr 20, poz. 107.

- Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej* (zwanego dalej Protokołem z Palermo)⁷,
- h) *Konwencji Międzynarodowej Organizacji Pracy nr 29 dotyczącej pracy przymusowej lub obowiązkowej, przyjęta w Genewie dnia 28 czerwca 1930 r.*⁸,
- i) *Protokole do Konwencji nr 29 dotyczącej pracy przymusowej z 1930 r., przyjętym w Genewie dnia 11 czerwca 2014*⁹.

Na wady polskiego systemu przeciwdziałania handlowi ludźmi wprost wskazują m.in. raporty GRETA (Grupa Ekspertów ds. Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi, zwanych dalej raportami GRETA)¹⁰ oraz *Trafficking in Person Report* Departamentu Stanu USA¹¹. Do najważniejszych problemów należy niska skuteczność procesu identyfikacji ofiar. Według raportów GRETA, polskie służby mają trudności z identyfikacją ofiar handlu ludźmi, zwłaszcza w przypadkach pracy przymusowej. Ofiary często nie są rozpoznawane przez służby graniczne, policję czy pracowników socjalnych, co uniemożliwia im uzyskanie odpowiedniej pomocy i ochrony. Dzieje się tak pomimo istnienia algorytmów w tym zakresie. Wiele ofiar, zwłaszcza cudzoziemców, pozostaje niezidentyfikowanych ze względu na brak odpowiednich procedur i szkoleń dla służb. Obowiązek identyfikacji w tej sytuacji *de facto* w głównej mierze spada na organizacje pozarządowe¹².

Niepodejmowanie przez organy karnego postępowania przygotowawczego adekwatnych kroków prawnych w kierunku zabezpieczenia praw ofiar w postępowaniu karnym jest szerszym problemem dotyczącym zjawiska handlu ludźmi w całej Europie, co zauważa w swym orzecznictwie także Europejski Trybunał Praw Człowieka¹³. W Polsce do rozwiązania pozostaje sposób podejścia do agencji pracy sprowadzających do Polski pracowników zagranicznych tak, aby ograniczyć wykorzystanie sprowadzonych przez te

7 Dz. U. 2005 r., nr 18, poz. 160.

8 Dz. U. 1958, nr 39, poz. 175.

9 Dz. U. 2017, poz. 1418.

10 Por. *Raport z III rundy ewaluacyjnej ekspertów GRETA*, <https://www.gov.pl/web/handel-ludzmi/raport-z-iii-rundy-ewaluacyjnej-ekspertow-greta> na stronie Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji (dostęp: 27.07.2025) oraz <https://rm.coe.int/greta-evaluation-report-on-poland-3rd-evaluation-round-greta-2023-08-a/1680ab7039> – raport dostępny na stronie Rady Europy (dostęp: 27.07.2025).

11 <https://www.state.gov/reports/2024-trafficking-in-persons-report/>. Na stronie jest możliwość wyboru kraju, którego raport dotyczy wraz z rokiem tego raportu.

12 *Krajowe Centrum Interwencyjno-Konsultacyjne dla Ofiar Handlu Ludźmi* (dalej: KCiK) prowadzone przez Fundację La Strada, por. zadania KCiK: <https://www.gov.pl/web/kcik/o-centrum> (dostęp: 28.07.2025).

13 Szerzej: W. Jakimko, *Koniec procesowego zamiatania przestępstwa handlu ludźmi pod dywan*, <https://strada.org.pl/wp-content/uploads/2024/11/Koniec-procesowego-zamiatania-przestepstwa-handlu-ludzmi-pod-dywan.pdf> (dostęp: 28.07.2025); por. wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 24.10.2024 r. w sprawie B.B. *przeciwko Słowacji* (skarga nr 48587/21). W przedmiotowej sprawie słowackie władze krajowe oskarżyły i skazały sprawcę jej wykorzystania za przestępstwo sutenerstwa, zamiast handlu ludźmi, w wyniku czego B.B. została zmuszona do przerwania specjalistycznej opieki dostępnej dla ofiar handlu ludźmi, którą zapewniał jej Caritas Słowacja. Wspierana przez prawników i organizację pozarządową, B.B. zakwestionowała zmianę kwalifikacji przestępstwa, o które został oskarżony jej handlarz, argumentując, że nie przeprowadzając właściwego dochodzenia w sprawie przestępstwa handlu ludźmi i oskarżając sprawcę o mniejsze przestępstwo sutenerstwa, władze słowackie naruszyły jej prawa wynikające z Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, w tym art. 4 EKPC.

agencje cudzoziemców do pracy przymusowej¹⁴. Na tym tle dostrzega się brak kompleksowej ochrony ofiar. Obecny system ochrony ofiar handlu ludźmi jest fragmentaryczny i niewystarczający. Ofiary często nie mają dostępu do odpowiedniej pomocy prawnej, medycznej czy materialnej. Brakuje również wdrożenia mechanizmów zapewniających ofiarom bezpieczeństwo, takie jak programy ochrony świadków czy tymczasowe pozwolenia na pobyt.

Potencjalny zakres regulacji proponowanej ustawy powinien być stosunkowo szeroki. W pierwszej kolejności w ustawie tej winna znaleźć się definicja handlu ludźmi, która zostałaby przeniesiona z *Kodeksu karnego*¹⁵. Dodatkowo winna ona zostać rozszerzona w kierunku wskazanym przez zmiany w znowelizowanej *Dyrektywie handlowej z 2024 r.*¹⁶. Ustawa winna realizować potrzebę definicji pracy przymusowej jako formy wykorzystania w handlu ludźmi¹⁷. Pamiętać przy tym należy o relacji pomiędzy pracą przymusową o zjawiskiem handlu ludźmi, bowiem praca przymusowa stanowi formę wykorzystania do handlu ludźmi i nie jest odrębną kategorią definicyjną w tym zakresie. Wyodrębnienie ofiar pracy przymusowej jako osobnej kategorii prowadziłoby do odebrania ofiarom tego zjawiska statusu ofiary handlu ludźmi, co byłoby sprzeczne z logiką regulacji, ale przede wszystkim przyjętymi przez Polskę instrumentami międzynarodowymi¹⁸.

W dalszej kolejności, w ustawie powinny znaleźć się unormowania dotyczące prewencji, identyfikacji i ścigania sprawców oraz szczegółowy system ochrony i wsparcia ofiar korespondujący w pełni z *Konwencją Warszawską*, ze znowelizowaną *Dyrektywą handlową*, a także z *Dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE z dnia 25 października 2012 r. ustanawiającą normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw* (zwaną dalej *Dyrektywą ofiarową*)¹⁹. Przy okazji kompleksowej regulacji nowa ustawa powinna dawać ramy dla skutecznej współpracy międzynarodowej, jak i międzyinstytucjonalnej w ramach porządku krajowego, w szczególności poprzez tworzenie krajowych baz danych i mapy ognisk pracy przymusowej²⁰, a także podjąć próbę

14 B. Faracik (red.), *Praca przymusowa. Poradnik. Jak ją rozpoznać i przeciwdziałać*. Publikacja przygotowana w ramach prac Grupy Roboczej ds. Relacji z Osobami Świadczącymi Pracę działającej przy Zespole ds. Zrównoważonego Rozwoju i Społecznej Odpowiedzialności Przedsiębiorstw – organie pomocniczym Minister Funduszy i Polityki Regionalnej, <https://www.gov.pl/attachment/c3b90a5e-4a1d-46ca-a1cf-1a5ed98e17fc> (dostęp: 28.07.2025).

15 Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, Dz. U. 1997 r., nr 88, poz. 553 z późn. zm.

16 Chodzi tu o rozszerzenie definicji handlu ludźmi o pojęcie surogacji, przymusowego małżeństwa lub nielegalnej adopcji. Notabene polskie oficjalne tłumaczenie znowelizowanej *Dyrektywy handlowej* zawiera błąd. W nowym brzmieniu art. 2 ust. 3 w wersji angielskiej mamy: „or the exploitation of surrogacy”, zaś w wersji polskiej jest „lub wyzyskiwanie do macierzyństwa zastępczego”. Odpowiednikiem angielskiego terminu *surrogacy* jest w języku polskim *surogacja*, zaś pojęcie macierzyństwa zastępczego ma całkiem różny i o wiele szerszy zakres pojęciowy, aniżeli sama tylko surogacja.

17 L. Pohl, *Definicja pracy przymusowej w prawie polskim (ujęcie w kontekście handlu ludźmi)*, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości 2021, https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2021/05/IWS_Pohl-L._Definicja-pracy-przymusowej-w-prawie-polskim-ujecie-w-kontekście-handlu-ludźmi.pdf (dostęp: 1.08.2025).

18 W. Klaus, M. Makarska, *Propozycja definicji pracy przymusowej – projekt art. 115 § 22b Kodeksu karnego*, [w:] „Prawo w działaniu. Sprawy karne”, nr 41/2020, <https://pww.iws.gov.pl/wp-content/uploads/2020/04/Witold-Klaus.pdf> (dostęp: 01.08.2025).

19 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=celex:32012L0029> (dostęp: 29.07.2025).

20 Obowiązek tworzenia bazy danych i mapy ognisk wynika z Rozporządzenia PPP, por. op. cit., <https://eur-lex.europa.eu>.

ujednoczenia przedmiotowych regulacji rozrzuconych po wielu różnych aktach prawa krajowego. Trzeba przy tym wskazać, że zjawisko handlu ludźmi jest regulowane w wielu aktach normatywnych, takich jak *ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego*²¹, *ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny*²², *ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy*²³, *ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach*²⁴, *ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej*²⁵, *ustawa z dnia 15 czerwca 2012 r. o skutkach powierzania wykonywania pracy cudzoziemcom przebywającym wbrew przepisom na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej*²⁶, *ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej*²⁷, *ustawa z dnia 7 lipca 2005 r. o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych czynów zabronionych*²⁸, *ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka*²⁹, *ustawa z dnia 14 lipca 2006 r. o wjeździe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, pobycie oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzin*³⁰, *ustawa z dnia 23 stycznia 2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie*³¹, *ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie*³², *ustawa z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej*³³, *ustawa z dnia 14 grudnia 2018 r. o ochronie danych osobowych przetwarzanych w związku z zapobieganiem i zwalczaniem przestępczości*³⁴, *ustawa z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary*³⁵, czy *ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa*³⁶.

Narastanie skali zjawiska na tle konkretnych przypadków grozi Rzeczypospolitej Polskiej na arenie międzynarodowej odpowiedzialnością za niedostosowanie przepisów krajowych od regulacji unijnych oraz za niedostosowanie do standardów Rady Europy przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka³⁷.

eu/eli/reg/2024/3015/oj (dostęp: 01.08.2025).

21 Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, Dz. U. z 2024 r. poz. 37.

22 Op. cit., t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 289 z późn. zm.

23 Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy, Dz. U. z 2023 r. poz. 127.

24 Dz. U. z 2023 r. poz. 519 z późn. zm.

25 Dz. U. z 2023 r. poz. 901 z późn. zm.

26 Dz. U. z 2021 r. poz. 1745 z późn. zm.

27 Dz. U. z 2023 r. poz. 1504.

28 Dz. U. z 2016 r. poz. 325.

29 Dz. U. z 2015 r. poz. 21.

30 Dz. U. z 2021 r. poz. 1697, z 2023 r. poz. 547.

31 Dz. U. z 2023 r. poz. 190.

32 Dz. U. z 2023 r. poz. 571.

33 Dz. U. z 2021 r. poz. 945.

34 Dz. U. z 2023 r. poz. 1206.

35 Dz. U. z 2023 r. poz. 659.

36 T.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 167.

37 Por. Rekomendacje Grupy ekspertów Rady Europy ds. działań przeciwko handlowi ludźmi (GRETA), <https://www.gov.pl/web/handel-ludzmi/raport-z-iii-rundy-ewaluacyjnej-ekspertow-greta> (dostęp: 01.08.2025).

W tle dostrzegamy przypadki wykorzystania obywateli Ameryki Łacińskiej. W ostatnich latach media kolumbijskie i meksykańskie informowały o przypadkach wykorzystywania obywateli tych krajów do pracy przymusowej w Polsce. W 2022 roku głośnym echem odbiła się sprawa obywateli Kolumbii i Meksyku, którzy zostali oszukani przez nieuczciwe agencje pracy. Ofiary były zmuszane do pracy w ciężkich warunkach, często bez wynagrodzenia, a ich dokumenty były zatrzymywane przez pracodawców³⁸.

Nie można nie wspomnieć także o rozporządzeniu *Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie zakazu wprowadzania na rynek produktów wytworzonych z wykorzystaniem pracy przymusowej* wymaga od państw członkowskich stworzenia efektywnych mechanizmów identyfikacji i przeciwdziałania pracy przymusowej. Nowa ustawa mogłaby wdrażać te wymogi poprzez utworzenie krajowej bazy danych, opracowanie mapy ognisk pracy przymusowej oraz systemu monitorowania: Baza danych będzie gromadzić informacje o przypadkach pracy przymusowej, co ułatwi identyfikację ofiar i ściganie sprawców. Mapa pozwoli na lepsze zrozumienie skali i lokalizacji zjawiska pracy przymusowej w Polsce i pozwoli na skuteczniejsze monitorowanie łańcuchów dostaw pod kątem wykorzystywania pracy przymusowej³⁹.

Przykłady kompleksowych rozwiązań ustawodawczych można prześledzić w systemach prawnych wielu krajów. Przynajmniej jeden z nich należy wspomnieć na potrzeby przedmiotowej analizy. W Wielkiej Brytanii postawiono na odrębną ustawę już dawno, a to w 2015 roku – *Modern Slavery Act*⁴⁰. Akt ten wprowadza m.in. wobec dużych przedsiębiorstw obowiązek raportowania dotyczący działań na rzecz eliminacji pracy przymusowej w łańcuchach dostaw. Polska może czerpać z tych doświadczeń, wprowadzając podobne rozwiązania, takie jak: obowiązek raportowania, jak i podobne rozwiązanie w postaci instytucji Krajowego Mechanizmu Referencyjnego, który poprzez swojego Prezesa byłby odpowiedzialny za koordynację działań prewencyjnych i ochronnych.

Obowiązek raportowania wynika z *Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2022/2464 z dnia 14 grudnia 2022 r. w sprawie zmiany rozporządzenia (UE) nr 537/2014, dyrektywy 2004/109/WE, dyrektywy 2006/43/WE oraz dyrektywy 2013/34/UE w odniesieniu do sprawozdawczości przedsiębiorstw w zakresie zrównoważonego rozwoju*⁴¹, co będzie w Polsce implementowane

38 *Aviso importante – respecto de ofertas de trabajo en Polonia*, Consulado de Colombia en Varsovia, <https://varsovia.consulado.gov.co/newsroom/news/2021-06-11/25368> (dostęp: 31.07.2025), a także reportaż w telewizji meksykańskiej: *Mexicanos estafados en Polonia ¿Cómo engañan a mexicanos para trabajar en Polonia?*, nmas.com.mx, Tritón Comunicaciones, S.A. de C.V., <https://www.youtube.com/watch?v=iKPXm3mPrQ> (dostęp: 31.07.2025). Ten ostatni reportaż zawiera m.in. wywiad z ambasadorem Meksyku w Polsce.

39 Op. cit., <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/3015/oj> (dostęp: 31.07.2025).

40 *Modern Slavery Act 2015*, <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2015/30/contents> (dostęp: 01.08.2025).

41 Dz. U. UE. L. z 2022 r. Nr 322, <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2022/2464/oj?locale=pl> (dostęp: 01.08.2025).

ustawą z dnia 6 grudnia 2024 r. o zmianie ustawy o rachunkowości, ustawy o biegłych rewidentach, firmach audytorskich oraz nadzorze publicznym oraz niektórych innych ustaw⁴².

Polska ustawa o przeciwdziałaniu handlowi ludźmi byłaby doskonałą okazją do zaległych implementacji rekomendacji Grupy GRETA i TIP Report. Rekomendacje te wielokrotnie wskazywały m.in. na potrzebę wzmocnienia identyfikacji ofiar poprzez wprowadzenie obowiązkowych szkoleń dla służb granicznych, policji i pracowników socjalnych w zakresie identyfikacji ofiar handlu ludźmi, poprawę współpracy międzyinstytucjonalnej poprzez utworzenie zespołów interdyscyplinarnych złożonych z przedstawicieli różnych instytucji, które będą współpracować na rzecz przeciwdziałania handlowi ludźmi oraz zwiększenie świadomości społecznej poprzez wprowadzenie obowiązkowych programów edukacyjnych w szkołach i na uczelniach oraz kampanii społecznych zwiększających świadomość na temat zagrożeń związanych z handlem ludźmi⁴³. Należy podkreślić, że ustawa o przeciwdziałaniu handlowi ludźmi jest niezbędna, aby rozwiązać liczne mankamenty obecnego systemu, w tym niską skuteczność identyfikacji ofiar, brak kompleksowej ochrony ofiar, nieudane ściganie agencji pracy i innych podmiotów zbiorowych, które sprzyjają, biorą udział w powstawaniu zjawiska, czy też w instytucjonalizowany sposób werbują i doprowadzają do zatrudniania ofiar do pracy przymusowej. Zadaniem ustawy będzie unifikacja w możliwie najszerszym zakresie wszystkich uregulowań zjawiska w jednym akcie prawnym. Dzięki nowym rozwiązaniom Polska stanie się krajem bardziej bezpiecznym i przyjaznym dla migrantów zarobkowych, co wpłynie pozytywnie na jej wizerunek międzynarodowy.

W dalszej kolejności należy rozważyć kwestie uaktualnienia dotychczasowych i wprowadzenia nowych niezbędnych definicji. Termin *handel ludźmi* winien być zgodny z art. 2 *Dyrektywy handlowej* po zmianach z 2024 r. oraz korespondować z treścią art. 115 §22 *Kodeksu karnego*, rozszerzając kryterium wyzysku, obejmując nim nie tylko wyzyskanie innych osób do prostytucji lub innych form wykorzystywania seksualnego, przymusową pracę lub służbę, w tym żebractwo, niewolnictwo lub praktyki podobne do niewolnictwa, zniewolenie, wyzyskiwanie do działalności przestępczej lub usunięcie organów, ale także wyzyskiwanie do surogacji, przymusowego małżeństwa lub nielegalnej

42 Ustawa z dnia 6 grudnia 2024 r. o zmianie ustawy o rachunkowości, ustawy o biegłych rewidentach, firmach audytorskich oraz nadzorze publicznym oraz niektórych innych ustaw weszła w życie w części 1.01.2025 r., w całości od 1.07.2025 r. wraz z upływem *vacatio legis* art. 10 tejże ustawy, Dz. U. z 2024 r. poz. 1863.

43 Grupy ekspertów Rady Europy GRETA oraz *Trafficking in Person Report* (TIP) Departamentu Stanu USA to gremia kreujące w dużej mierze standardy pomocowe z tym zakresie. Poszczególne raporty i rekomendacje odpłatne są odpowiednio na stronach Departamentu Stanu Stanów Zjednoczonych *Trafficking in Person Report* (TIP) dla poszczególnych krajów i za kolejne lata, <https://www.state.gov/reports/2024-trafficking-in-persons-report/> (dostęp: 31.07.2025) oraz na stronach Rady Europy i polskiego MSWiA, <https://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking/greta> (dostęp: 31.07.2025) i <https://www.gov.pl/web/handel-ludzmi/raport-z-iii-rundy-ewaluacyjnej-ekspertow-greta> (dostęp: 31.07.2025).

adopcji⁴⁴. Niewykluczona też jest jej dalsza modyfikacja definicji w celu ewentualnego ujednolicenia praktyki sądowej oraz z uwagi na potrzeby praktyki w zakresie skuteczności ścigania, o ile będą one sygnalizowane w toku prac nad jej projektem.

Kolejną definicją, niezbędną chociażby w prawidłowym stosowaniu prawa karnego, w tym artykułu penalizującego handel ludźmi jako taki jest definicja pracy przymusowej, która powinna korespondować z definicją z Konwencji MOP nr 29, obejmującą wszelką pracę lub usługi wymagane od osoby pod groźbą kary, do której osoba ta nie zgłosiła się dobrowolnie⁴⁵. Definicja ta nie narusza i nie może naruszać właściwych regulacji z zakresu prawa pracy. Odpowiedni projekt został już opracowany w ramach prac Grupy Roboczej ds. Osób Świadczących Pracę Zespołu ds. Zrównoważonego Rozwoju i Społecznej Odpowiedzialności Przedsiębiorstw – organu pomocniczego Ministra Inwestycji i Rozwoju⁴⁶. Konieczność wprowadzenia do Kodeksu karnego pojęcia pracy przymusowej wiąże się z wynikami przeprowadzonych badań kryminologicznych wskazującymi na małą liczbę spraw karnych w tym zakresie, a co za tym idzie niewielką liczbę prawomocnych skazań za przestępstwo handlu ludźmi do pracy przymusowej, o czym szczegółowo piszą główni merytoryczni autorzy definicji Witold Klaus i Małgorzata Makarska. Opracowanie to sięga także po niepublikowane badania Fundacji La Strada wskazujące trudności, jakie mają organy postępowania przygotowawczego i sądowego z właściwym rozumieniem pojęcia pracy przymusowej⁴⁷. W wyniku tych prac badawczych zaproponowano następujące brzmienie tej definicji:

„Art. 115 § 22b k.k.

Pracą lub usługami o charakterze przymusowym jest świadczenie pracy lub usług w warunkach wykorzystania, wykonywane pod wpływem przymusu wynikającego z przemocy, groźby, pozbawienia wolności, żądania odpracowania długu, zatrzymania dokumentu tożsamości, dokumentu podróży lub dokumentu uprawniającego cudzoziemca do pobytu na terytorium RP, niewypłacenia wynagrodzenia, a także z innego rażącego naruszenia praw pracownika”⁴⁸.

44 Por. art. 2 ust. 3 Dyrektywy handlowej po nowelizacji z 2024 r.

45 Konwencja Nr 29 dotycząca pracy przymusowej lub obowiązkowej przyjęta w Genewie dnia 28 czerwca 1930 r., Dz. U. z 1959 r. nr 20, poz. 122 z późn. zm., https://sip.lex.pl/?_gl=1*1yzf8bv*_ga*MTAxOTk2Mjk2Ni4xNjkyMDk1Mzg1*_ga_TRNTF04CYF*cze3NTQyNTI5NDkbbzE4MSRnMCR0MTc1NDI1Mjk1MCRqNjAkBDAkaDA.#/act/16784212 (dostęp: 03.08.2025).

46 Definicja została przygotowana w ramach prac Grupy Roboczej ds. Osób Świadczących Pracę Zespołu ds. Zrównoważonego Rozwoju i Społecznej Odpowiedzialności Przedsiębiorstw – organu pomocniczego Ministra Inwestycji i Rozwoju.

47 W. Klaus, M. Makarska, *Propozycja definicji pracy przymusowej – projekt art. 115 § 22b Kodeksu karnego*, <https://pww.iws.gov.pl/wp-content/uploads/2020/04/Witold-Klaus.pdf> (dostęp: 01.08.2025).

48 Ibidem.

Doprecyzowania wymaga także pojęcie ofiary handlu ludźmi. Ofiarą jest nie tylko pokrzywdzony w rozumieniu Kodeksu postępowania karnego, ale również osoba ocalała ze zjawiska handlu ludźmi (ang. *survivor*)⁴⁹. W procesie identyfikacji ofiar ich kategoryzacja może mieć znaczenie dla ich praw i praktycznego sposobu ich ochrony. Rozróżnienie ofiary zidentyfikowanej, domniemanej ofiary, potencjalnej ofiary, osoby zagrożonej handlem ludźmi itd. wymaga uściślenia i pojęciowego ujednolicenia. Poszczególne stadia mogą skutkować odmiennymi mechanizmami ochrony i prawnymi gwarancjami. Inna będzie pozycja pokrzywdzonego we wszczętym już postępowaniu karnym, inna zaś cudzoziemca, co do którego na podstawie art. 170 ustawy o cudzoziemcach wydano zaświadczenie o istnieniu domniemania bycia ofiarą handlu ludźmi⁵⁰. Pamiętać przy tym należy, iż ustawowa definicja domniemania bycia ofiarą handlu ludźmi jest domniemaniem usuwalnym i nie dotyczy obywateli polskich. Innymi słowy, skorzystanie z tego domniemania warunkowane jest okolicznością bycia cudzoziemcem, a polska ofiara handlu ludźmi z takiego domniemania nie skorzysta. Pojęcia *domniemana ofiara*, *potencjalna ofiara* czy też *osoba zagrożona handlem ludźmi* mogą występować zamiennie zależnie od woli osoby słów tych używających. Ujednolicenie tych pojęć lub przyjęcie jednego z nich na potrzeby procesu identyfikacji ofiar niewątpliwie pomogłoby w procesie samej identyfikacji ofiar, jak i procesie redystrybucji środków pomocowych należnych osobom zagrożonym handlem ludźmi, które w procesie identyfikacji przekształcają się w ofiary o statusie w pełni potwierdzonym z punktu widzenia procesu karnego.

Nieimplementowanym zagadnieniem prawnym jest kwestia realnej odpowiedzialności podmiotów zbiorowych. Definicja zgodna z art. 3 ust 1 a) *Dyrektywy CSDD-D*, obejmuje przedsiębiorstwa, które mogą ponosić odpowiedzialność za czyny związane z handlem ludźmi i pracą przymusową. Nie jest tutaj możliwe odniesienie się do polskich reguł odpowiedzialności podmiotów zbiorowych, gdyż takie w sferze karnej nie istnieją pomimo wielokrotnych prób legislacyjnych w tym zakresie⁵¹. Procesowy prejudykatu w postaci prawomocnego wyroku skazującego osoby fizycznej odpowiadającej za podmiot zbiorowy lub w jego imieniu działającej praktycznie uniemożliwia niezwłoczne i szybkiego orzekanie o odpowiedzialności podmiotu zbiorowego⁵². Konieczność odczekania na prawomocny prejudykat oddala tę odpowiedzialność.

49 Art. 170 ustawy o cudzoziemcach stanowi dokładnie: *Cudzoziemcowi, w stosunku do którego istnieje domniemanie, że jest ofiarą handlu ludźmi w rozumieniu art. 115 § 22 Kodeksu karnego, wydaje się zaświadczenie potwierdzające istnienie tego domniemania.*

50 Obywatelowi polskiemu ustawa nie przyznaje prawa do otrzymania zaświadczenia o domniemaniu, że jest ofiarą handlu ludźmi.

51 Podstawowym warunkiem urealnienia odpowiedzialności podmiotów zbiorowych jest porzucenie przez ustawodawcę konceptu prejudykatu w postaci skazania osoby fizycznej działającej w imieniu podmiotu zbiorowego, aby tenże podmiot ukarać. Długotrwały proces osoby fizycznej najczęściej ze względu na upływ czasu nie doprowadzi do realnej odpowiedzialności podmiotu zbiorowego i to niezależnie od wyniku tego procesu.

52 Odpowiedzialność podmiotów zbiorowych po myśli nowego art. 5 i 6 Dyrektywy 2011/36/UE w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar - w brzmieniu pod zmianach wynikających z Dy-

Wprowadzenie odpowiedzialności karnej przedsiębiorstw za czyny związane z handlem ludźmi i pracą przymusową winno wiązać się także z sankcjami finansowymi oraz zakazem prowadzenia działalności. Art. 6 ust. 2 *Dyrektywy handlowej* wskazuje na aktualny katalog środków karnych i pozakarnych, wśród których są takie, jak: a) pozbawienie prawa do korzystania ze świadczeń publicznych lub pomocy publicznej; b) pozbawienie dostępu do finansowania publicznego, w tym do postępowań przetargowych, dotacji, koncesji i licencji; c) czasowy lub stały zakaz prowadzenia działalności gospodarczej; d) cofnięcie zezwoleń i upoważnień do prowadzenia działalności, która doprowadziła do odpowiedniego przestępstwa; e) umieszczenie pod nadzorem sądowym; f) likwidacja sądowa; g) zamknięcie zakładów wykorzystywanych do popełniania przestępstwa; h) w przypadku, gdy przemawia za tym interes publiczny, publikacja całości lub części orzeczenia sądowego dotyczącego popełnionego przestępstwa oraz nałożonych kar lub środków, bez uszczerbku dla przepisów dotyczących prywatności i ochrony danych osobowych⁵³.

Ustawa powinna zakresem swojej regulacji obejmować mechanizmy prewencji. W pierwszej kolejności należy tu wymienić zadania z zakresu edukacji i świadomości społecznej⁵⁴. Są nimi:

- a) Wprowadzenie obowiązkowych programów edukacyjnych w szkołach i na uczelniach⁵⁵.
- b) Kampanie społeczne zwiększające świadomość na temat zagrożeń związanych z handlem ludźmi⁵⁶.
- c) Szkolenia dla służb: Regularne szkolenia dla policji, prokuratury, służb granicznych i pracowników socjalnych w zakresie identyfikacji ofiar i ścigania sprawców⁵⁷.

rektywy 2024/1712 w sprawie zmiany dyrektywy 2011/36/UE w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar.

53 Art. 6 ust. 2 Dyrektywy 2011/36/UE w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar (tekst jednolity: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:02011L0036-20240714> (dostęp: 02.08.2025)).

54 Jako przykład, ostatni spot i wspólna akcja Policji oraz Fundacji La Strada przeciwko handlowi ludźmi, pt. Kampania #TwojeZycieTwojaKarta, <https://isp.policja.pl/isp/aktualnosci/18540,Rusza-kampania-TwojeZycieTwojaKarta-wspolna-akcja-Policji-i-Fundacji-La-Strada-p.html>; zob. też artykuł S. Buchowskiej, *Kampanie informacyjne Fundacji La Strada jako narzędzie edukacji społecznej*, <https://strada.org.pl/wp-content/uploads/2024/09/Kampanie-informacyjne-Fundacji-La-Strada-jako-narzedzie-edukacji-spoecznej-2006.pdf> (dostęp: 01.08.2025).

55 Brak jest ram instytucjonalnych dla programów edukacyjnych. Tym niemniej niektóre uczelnie podejmują wysiłek w tym zakresie. Uniwersytet Opolski i Fundacja przeciwko handlowi ludźmi i niewolnictwu La Strada podpisały umowę o powołaniu Centrum Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi. Owocem tej współpracy jest projekt realizowany jest w 2025 roku ze środków Uniwersytetu Opolskiego oraz budżetu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego w ramach Małych Grantów dla Uczelni Województwa Opolskiego. Nosi on nazwę: „Bezpieczne miasto – Bezpieczny student. Opole przeciwko handlowi ludźmi”. Zob. szerzej: <https://studia-wroclaw.pl/program-bezpieczne-miasto-bezpieczny-student-opole-przeciwko-handlowi-ludzi-naukowe-i-dydaktyczne-plaszczyzny-badan-nad-handlem-ludzi-jako-przyklad-dobrej-praktyki-akad/> (dostęp: 01.08.2025).

56 Ibidem.

57 Obowiązek taki nakłada art. 9 ust. 3 zd. 2 Dyrektywy 2011/36/UE). Dyrektywy 2011/36/UE w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi (...).

Przeciwdziałaniu handlowi ludźmi służy także monitorowanie i analiza dostępnych danych, co obejmować powinno w szczególności:

- a) Utworzenie krajowego systemu monitorowania i analizy zjawiska handlu ludźmi⁵⁸.
- b) Współpracę z organizacjami pozarządowymi i międzynarodowymi⁵⁹.
- c) Utworzenie i aktualizację krajowej bazy danych i mapy ognisk handlu ludźmi i pracy przymusowej⁶⁰.

W zakresie ścigania i przepisów karnych dotyczących przestępstw związanych z handlem ludźmi dostrzega się potrzebę dywersyfikacji typów i ich podziału na kwalifikowane, podstawowe oraz typy mniejszej wagi, co może stanowić punkt wyjścia do osobnych rozważań natury legislacyjnej⁶¹. Ustawa karna winna przewidywać karalność przygotowania i usiłowania do handlu ludźmi jako osobnych typów przestępstw⁶². Nowa ustawa winna także wprowadzić kontratyp wyłączający odpowiedzialność karną ofiar handlu ludźmi za przestępstwa popełnione pod wpływem przymusu wynikającego z bycia ofiarą handlu ludźmi. Ofiary handlu ludźmi częstokroć działają pod presją psychiczną, w warunkach zastraszenia lub całkowitego podporządkowania sprawcom, co może prowadzić do popełnienia czynów zabronionych wbrew ich woli. Kontratyp winien określać warunki, które muszą być spełnione, aby wyłączyć odpowiedzialność karną: w szczególności czyn musi być popełniony w okresie, gdy osoba była ofiarą handlu ludźmi, czyn musi być bezpośrednim następstwem sytuacji wyzysku, a ofiara nie miała możliwości uniknięcia popełnienia czynu bez narażenia siebie lub innych osób na poważne niebezpieczeństwo. Kolejny ustęp winien ustanawiać wyjątek od wyłączenia odpowiedzialności, a to w przypadku popełnienia zbrodni przeciwko życiu lub zdrowiu. W sytuacji niespełnienia wszystkich przesłanek dla zastosowania kontratypu sąd winien zachować możliwość zastosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary lub odstąpienia od jej wymierzenia, uwzględniając całokształt sytuacji ofiary⁶³.

W zakresie ochrony ofiar konieczne wydaje się wprowadzenie procedur identyfikacji ofiar przez służby graniczne, policję i pracowników socjalnych (zgodnie z art. 10 Konwencji CETS nr 197)⁶⁴. Obligatoryjna procedura identyfikacji w stosunku do określonych grup osób oznaczałaby, że jeśli funkcjonariusz ma informację o osobie w sytuacji podanej w katalogu lub

58 Ibidem, art. 19 a *Dyrektywy handlowej*.

59 Ibidem, art. 19 b ust. 2 pkt c) *Dyrektywy handlowej*.

60 Obowiązek implementacyjny w tym zakresie koresponduje z art. 8 *Rozporządzenia PPP*.

61 Wymóg dywersyfikacji sankcji wynika z art. 4 *Dyrektywy handlowej*.

62 Por. art. 3 *Dyrektywy handlowej*.

63 Por. art. 4 ust. 43 pkt a i b *Dyrektywy handlowej*. Wymóg wprowadzenia klauzuli niekaralności wynika także z art. 26 *Konwencji warszawskiej*.

64 Por. art. 10 *Konwencji Warszawskiej*.

ma kontakt z taką osobą, powinien przeprowadzić procedurę identyfikacyjną, udokumentować ją i w razie pozytywnego wyniku postąpić zgodnie z dostępnym mu algorytmem⁶⁵. Identyfikacja polegałaby na zastosowaniu specjalnego narzędzia identyfikacyjnego, np. kwestionariusza. Ofiara byłaby odizolowana od innych osób, poinformowana o celu procedury i pytana – w razie potrzeby za pośrednictwem niezależnego tłumacza – w zrozumiałym dla siebie języku⁶⁶.

Rejestrowanie przeprowadzonych prób identyfikacji pozwoli nam zmapować/ określić trudności w tym koniecznym etapie zwalczania handlu ludźmi oraz stanowić będzie istotny wkład do zbudowania krajowej bazy danych i mapy ognisk handlu ludźmi i pracy przymusowej oraz instrumentu, który ma powstać pod egidą Komisji Europejskiej⁶⁷.

Program ochrony świadków przestępstwa handlu ludźmi winien uwzględnić dostosowanie prawa migracyjnego w tym zakresie poprzez utworzenie programu ochrony świadków i ofiar handlu ludźmi⁶⁸ i zapewnienie anonimowości i bezpieczeństwa ofiarom handlu ludźmi współpracującym z wymiarem sprawiedliwości. Nowa ustawa powinna doprecyzowywać warunki korzystania z tego programu.

Niezbędna jest regulacja wsparcia materialnego i medycznego ofiar handlu ludźmi wprost z budżetu państwa oraz zapewnienie ofiarom dostępu do pomocy prawnej i psychologicznej. Obowiązek zapewnienia ofiarom darmowej opieki medycznej, psychologicznej i socjalnej, przed rozpoczęciem postępowania karnego, w jego trakcie i przez odpowiedni czas po jego zakończeniu wynika z Dyrektywy handlowej⁶⁹. Ofiary handlu ludźmi winny uzyskać możliwość prawa do tymczasowego pobytu i pracy na terenie Polski. Konieczne jest stworzenie odrębnego funduszu lub systemu odszkodowań dla ofiar handlu ludźmi, w tym pracy przymusowej⁷⁰ oraz doprowadzenie do poprawy dostępu do odszkodowań na mocy orzeczeń sądowych w sprawach karnych i cywilnych.

Wreszcie, w zakres regulacji ustawy o przeciwdziałaniu handlowi ludźmi winny wejść przepisy dotyczące Krajowego Mechanizmu Referencyjnego (KMR) oraz powołujące organ w postaci Krajowego Koordynatora ds. Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi, co odpowiada potrzebom utworzenia niezależnego organu odpowiedzialnego za identyfikację ofiar, koordynację działań prewencyjnych i ochronnych oraz monitorowanie zjawiska handlu ludźmi, będącego organem niezależnym od władzy wykonawczej i powoływanym przez Sejm⁷¹.

65 Ibidem.

66 Ibidem.

67 Art. 19 a ust. 1 i 2 pkt a *Dyrektywy handlowej*.

68 Art. 12 ust. 3 *Dyrektywy handlowej*.

69 Art. 11 *Dyrektywy handlowej*.

70 Art. 17 *Dyrektywy handlowej*.

71 Powołanie mechanizmu ukierunkowanej pomocy znajduje swoją podstawę w wielu aktach prawa międzynarodowego, jak np. w art. 19 *Dyrektywy handlowej*; por. także art. 12 ust. 5 *Konwencji warszawskiej*; Artykuł 6 *Protokołu z Palermo* nakłada na państwa obowiązek udzielania pomocy i ochrony ofiarom, co oznacza konieczność stworzenia

Powyższe rozważania prowadzą do wniosku o konieczności przyjęcia nowej ustawy o przeciwdziałaniu handlowi ludźmi. Handel ludźmi jest jednym z trzech największych globalnych zjawisk przestępczych dotyczących współczesnych społeczeństw. Zjawisko handlu ludźmi wspólnie z obrotem narkotykami, finansowaniem terroryzmu, w tym praniem brudnych pieniędzy tworzą najtrudniejsze wyzwania dla podmiotów zwalczających te zjawiska i pomagającym ich ofiarom. W Rzeczypospolitej Polskiej jedynie przeciwdziałanie handlowi ludźmi nie doczekało się jeszcze odrębnej ustawy w polskim systemie prawnym⁷². Narzędzia prawne winny nadać za zmieniającymi się sposobami działania przestępców. W takim kierunku zmierza także prawodawstwo międzynarodowe i europejskie, dlatego tak ważna jest właściwa i skuteczna implementacja zaproponowanych przez nie narzędzi do polskiego systemu prawa. Warto podkreślić, że przyjęcie odrębnej ustawy jest okazją do całościowej i pełnej implementacji zobowiązań międzynarodowych Rzeczypospolitej Polskiej w tym zakresie, ale także szansą na podwyższenie standardów ochrony ofiar przestępstw, jak i na wspomoczenie podmiotów gospodarczych w zakresie ich obowiązków wynikających z *Dyrektywy CSDD-D Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczącej należytej staranności przedsiębiorstw w zakresie zrównoważonego rozwoju*⁷³ czy też z *Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie zakazu produktów wytwarzanych z wykorzystaniem pracy przymusowej na rynku unijnym*⁷⁴. Wreszcie, oprócz ujednolicenia regulacji zjawiska w jednym akcie prawnym, przeniesienie przepisów karnych do ustawy i ich dywersyfikacja pozwoli odpowiednio dostosować narzędzia i środki do celów polityki karnej, umożliwiając prawidłowe uwzględnienie stopienia społecznej szkodliwości poszczególnych czynów, okoliczności obciążających i łagodzących, celów kary w zakresie społecznego oddziaływania, a także zapobiegawczych w stosunku do skazanego, oraz innych celów wyznaczonych dyrektywami wymiaru kary wskazanymi w Kodeksie karnym⁷⁵. Powyższe *de lege lata* nie jest możliwe wobec sztywnej sankcji wynikającej z art. 189a §1 i 2 Kodeksu karnego⁷⁶.

ustrukturyzowanych mechanizmów współpracy. Ze względu na zakres zadań bardziej odpowiednim tłumaczeń tej angielskiej nazwy byłoby zdaniem autora: *Krajowy Mechanizm Ukierunkowanej Pomocy*, bowiem zadanie tego ustrukturyzowanego mechanizmu współpracy jest przede wszystkim skuteczna i szybka koordynacja działań służb, organów postępowania, organizacji pozarządowych, w tym wszelkich mechanizmów pomocowych w działaniach zmierzających do zwalczania zjawiska i pomocy ofiarom. Stworzenie organu w postaci Krajowego Koordynatora ds. Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi odpowiada wymogom art. 29 *Konwencji warszawskiej*.

72 Por. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1939 z późn. zm.) oraz Ustawa z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 644).

73 Op. cit. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/ALL/?uri=CELEX:32024L1760> (dostęp: 27.07.2025).

74 Op. cit. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/3015/oj> (dostęp: 27.07.2025).

75 Por. art. 53 Kodeksu karnego i następne.

76 W ustawie o przeciwdziałaniu narkomanii znajduje się kilkanaście różnych typów przestępstw i wykroczeń związanych ze zjawiskiem narkomanii, a to od art. 53 do art. 62 i od art. 62b do art. 68 cytowanej ustawy, zaś handel ludźmi reguluje art. 189a §1 i 2 Kodeksu karnego stanowi: Art. 189a. § 1. *Kto dopuszcza się handlu ludźmi, podlega karze pozbawienia wolności od lat 3 do 20.* § 2. *Kto czyni przygotowania do popełnienia przestępstwa określonego w § 1,*

Materiał przedstawiony w przedmiotowej pracy, rzecz jasna, nie wyczerpuje tematyki założeń do projektu ustawy o przeciwdziałaniu handlowi ludźmi, niemniej stanowi niezbędne minimum zakresu regulacji zjawiska oraz punkt odniesienia dla dalszych prac nad projektem.

Bibliografia

1. Aviso importante – respecto de ofertas de trabajo en Polonia, Consulado de Colombia en Varsovia, <https://varsovia.consulado.gov.co/newsroom/news/2021-06-11/25368>.
2. Buchowska S., *Kampanie informacyjne Fundacji La Strada jako narzędzie edukacji społecznej*, <https://strada.org.pl/wp-content/uploads/2024/09/Kampanie-informacyjne-Fundacji-La-Strada-jako-narzedzie-edukacji-spoecznej-2006.pdf>.
3. Faracik B. (red.), *Praca przymusowa. Poradnik. Jak ją rozpoznać i przeciwdziałać. Publikacja przygotowana w ramach prac Grupy Roboczej ds. Relacji z Osobami Świadczącymi Pracę działającej przy Zespole ds. Zrównoważonego Rozwoju i Społecznej Odpowiedzialności Przedsiębiorstw – organie pomocniczym Minister Funduszy i Polityki Regionalnej*, <https://www.gov.pl/attachment/c3b90a5e-4a1d-46ca-a1cf-1a5ed98e17fc>.
4. Jakimko W., *Koniec procesowego zamykania przestępstwa handlu ludźmi pod dywan*, <https://strada.org.pl/wp-content/uploads/2024/11/Koniec-procesowego-zamykania-przestepstwa-handlu-ludźmi-pod-dywan.pdf>.
5. Klaus W., Makarska M., *Propozycja definicji pracy przymusowej – projekt art. 115 § 22b Kodeksu karnego*, [w:] „Prawo w działaniu. Sprawy karne”, nr 41/2020, <https://pwd.iws.gov.pl/wp-content/uploads/2020/04/Witold-Klaus.pdf>.
6. Konwencja Nr 29 dotycząca pracy przymusowej lub obowiązkowej przyjęta w Genewie dnia 28 czerwca 1930 r., Dz. U. z 1959 r. nr 20, poz. 122 z późn. zm., https://sip.lex.pl/?_gl=1*1yzf8bv*_ga*MTAxOTk2Mjk2Ni4xNjkyMDk1Mzg1*_ga_TRNTF04CYF*cze3NTQyNTI5NDkkbzE4MSRnMCR0MTc1NDI1Mjk1MCRqNjAkbDAkaDA.#/act/16784212.
7. Krajowe Centrum Interwencyjno-Konsultacyjne dla Ofiar Handlu Ludźmi (dalej: KCiK) prowadzone przez Fundację La Strada, <https://www.gov.pl/web/kcik/o-centrum>.
8. Modern Slavery Act 2015, <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2015/30/contents>.
9. Obowiązek tworzenia bazy danych i mapy ognisk wynika z Rozporządzenia PPP, <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/3015/oj>.
10. Pohl Ł., *Definicja pracy przymusowej w prawie polskim (ujęcie w kontekście handlu ludźmi)*, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości 2021, https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2021/05/IWS_Pohl-L._Definicja-pracy-przymusowej-w-prawie-polskim-ujecie-w-kontekscie-handlu-ludźmi.pdf.
11. Raport z III rundy ewaluacyjnej ekspertów GRETA, <https://www.gov.pl/web/handel-ludźmi/raport-z-iii-rundy-ewaluacyjnej-ekspertow-greta> na stronie Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji Rekomendacje Grupy ekspertów Rady Europy ds. działań przeciwko handlowi ludźmi (GRETA), <https://www.gov.pl/web/handel-ludźmi/raport-z-iii-rundy-ewaluacyjnej-ekspertow-greta>.
12. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1939 z późn. zm.) oraz Ustawa z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 644).
13. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy, Dz. U. z 2023 r. poz. 127.
14. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, Dz. U. 1997 nr 88 poz. 553 z późn. zm.
15. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, Dz. U. z 2024 r. poz. 37.
16. Ustawa z dnia 6 grudnia 2024 r. o zmianie ustawy o rachunkowości, ustawy o biegłych rewidentach, firmach audytorskich oraz nadzorze publicznym oraz niektórych innych ustaw weszła w życie w części 1.01.2025 r., w całości od 1.07.2025 r. wraz z upływem vacatio legis art. 10 tejże ustawy, Dz. U. z 2024 r. poz. 1863.

17. Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 24.10.2024 r. w sprawie B.B. przeciwko Słowacji (skarga nr 48587/21).
18. Założenia do projektu ustawy o przeciwdziałaniu zjawisku handlowi ludźmi, a w tym pracy przymusowej, <https://strada.org.pl/wp-content/uploads/2025/02/Fundacja-La-Strada-ZALOZENIA-DO-PROJEKTU-USTAWY-11.02.2025.pdf>.